

geometrice, fitomorfe, zoomorfe, reprezintă un mod de percepere a lumii de către comunitățile arhaice și tradiționale.

BIBLIOGRAFIE

1. BERCIU, D. *Arta traco-dacică*. București: Editura Acad. R.S.R., 1969.
2. BUZILĂ, V. *Covoare basarabene*. București: Editura Institutului Cultural Român, 2013.
3. CHEVALIER, J., GHEERBRANDT, A. *Dicționar de simboluri*. Iași: Polirom, 1999.
4. CIUBOTARU, S. *Ornamentica tradițională din Moldova*. Iași, 1988.
5. DUNĂRE, N. *Ornamentica tradițională comparată*. București: Meridiane, 1979.
6. EVSEEV, V. *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*. Timișoara: Amarcord, 1994.
7. FLORESCU, R., DAICOVICIU, H., ROȘU, L. *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*. București, 1980.
8. GIBSON, C. *Cum să citim simbolurile. Introducere în semnificația simbolurilor în artă*. București: Litera Internațional, 2010.
9. MOISEI, L. *Ornamentul – fenomen artistico-estetic*. Chișinău: Pontos, 2019. 230 p.
10. ȘOFRANSKY, Z. *Reminiscențe traco-dace în arta decorativă rusă*. În: Revista de etnologie și culturologie. Vol VI. Chișinău, 2010.
11. SHEPHERD, R. *1000 de simboluri. Semnificația formelor în artă*. Oradea: Aquila, 2007.
12. VULCĂNESCU, R. *Fenomenul horal*. București: Arhetip, 1995.

Informatori

- Anghel Maria, a. n. 1949. S. Peresecina, r. Orhei.
Ciubotaru Ana, a. n. 1964. S. Băcsăneni, r. Călărași.
Lazarescu Ioana, a. n. 1976. S. Ignăței, r. Rezina.
Margine Parascovia, a. n. 1954. S. Ustia, r. Glodeni
Sprânceană Valentina, a. n. 1951. S. Costești, r. Ialoveni
Pleșca Iulia, a.n. 1952. S. Crișcăuți, r. Dondușeni.

MATERIALELE ȘI TEHNICILE DE CONSTRUCȚIE DIN ARHITECTURA TRADIȚIONALĂ CA SUPOORT PENTRU O ARHITECTURĂ ECOLOGICĂ

CONSTRUCTION MATERIALS AND TECHNIQUES IN TRADITIONAL ARCHITECTURE AS A SUPPORT FOR ECOLOGICAL ARCHITECTURE

*Cezara Gheorghită, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Cezara Gheorghită, PhD, Associate Professor,
"Ion Creanga" SPU of Chisinau
ORCID: 0000-0002-2364-8956*

CZU: 72.04.03(478)

DOI: 10.46728/c.v3.25-03-2022.p282-285

Abstract

In order to understand and capitalize on the specifics, traditions of popular architecture in the context of global trends towards ecological architecture, we need to know the diversity of materials and traditional techniques of building and finishing the home. The construction material is one of the important criteria in the development of popular architecture. Depending on the essence and the way of use, the materials also generated various construction techniques, characteristic of geographical and ethnographic areas.

Key-words: popular architecture, ecological architecture, construction techniques

Pentru a înțelege și valorifica specificul, tradițiile arhitecturii populare în contextul tendințelor mondiale spre o arhitectură ecologică, trebuie să cunoaștem diversitatea materialelor și a tehnicilor tradiționale de construire și finisare a locuinței. Materialul de construcție constituie unul din criteriile importante în edificarea arhitecturii populare. În funcție de esența și modul de utilizare, materialele au generat și diverse tehnici de construire, caracteristice zonelor geografice și etnografice.

1. Materiale și tehnici de construcție

Pe teritoriul Basarabiei materia primă care se folosea cel mai des în construirea caselor tradiționale și a altor anexe gospodărești a fost lutul. El era utilizat sub diferite forme care s-au supus și diferitor tehnici de construcție: gard lipit cu pământ; chirpici; pământ bătut – tehnici care au fost folosite pe scară largă și în România, și în Ucraina, cu localizări zonale.

În zonele de centru și de nord, prezența pădurilor și a dealurilor pietroase a oferit posibilități mai largi țăranului, astfel încât lemnul și piatra erau frecvent utilizate pe lângă lut. În consecință, în aceste regiuni, era mai răspândită tehnica pereților din nuiete împletite și lipite cu lut. Carcasa pentru pereți consta din trei elemente de bază: 1) *furci* sau *stâlpi*; 2) *brâie*, *speteze*, *facei* sau *paianturi*; 3) *nuiete* [1]. Procedeele de construire al pereților era următorul: se cioplea lemnul, se săpau 16-20-24 gropi la distanța de 1 m sau 1,5 m în care se îngropau furcile. Pentru uși se îngropau de la început amnari mai groși, iar deasupra, la înălțimea dorită, se instala un brâu pentru pragul de sus al ușii. Orificiile pentru ferestre se lăsau libere în procesul de construire sau se tăiau la sfârșit în gardul de nuiete.

2. Lutul ca material de construcție

Prepararea lutului pentru pereții de nuiete se făcea în câteva etape, în dependență de straturi. Pentru primul strat lutul uscat se înșira compact pe o suprafață de regulă circulară, într-un strat cu grosimea de aproximativ 20-30 cm. Se stropea cu apă până se umezea tot stratul, peste care se înșirau paie. Se aduceau trei-patru vite sau cai pentru a călca lutul până când se forma o pastă omogenă care se numea *ceamur* sau *călcătură*. Pentru stratul al doilea se calcă lut cu pleavă, în cantități mai mici iar stratul al treilea era din lut amestecat cu balebă de cal. Fiecare strat se înșira după ce se usca cel anterior.

În zona de nord a Moldovei era practică, mai rar, în combinație cu gardul de nuiete, și tehnica împletirii din vâlătuci de lut cu paie de secară. În acest scop se înșira un strat de paie peste care se întindea lutul într-un strat cu grosimea de câțiva centimetri, pe o lungime de circa 1 m. Combinația se înfășura în sul numit *vâlătuc* și se împletea în loc de nuiete printre scheletul de lemn al casei [2].

Figura 1. Casă din zona de centru a Moldovei, cu pridvor de lemn

În unele localități din zona de sud-vest, nuielele pentru scheletul pereților erau înlocuite cu trestie sau stuf – materiale care erau mult mai ieftine și mai accesibile. Zona de sud, stepa Bugeacului, oferea puțin lemn țăranului, dar aici au fost aplicate alte modalități de construire, pereții fiind ridicați din ceamur clădit cu furca sau bătut între cofraje. În primul caz pasta argiloasă era clădită cu furca și îndesată pe temelie sau direct pe pământ în straturi succesive până la înălțimea necesară.

A doua modalitate, care a evoluat probabil din prima, a fost îmbunătățită prin utilizarea unor cofraje sau uluce de scânduri în care se introducea și se bătea ceamurul. După ce se umplea ulucul, se lua de pe perete ca să se usuce porțiunea bătută. Procedul se repeta în același mod până se ajungea la dimensiunile dorite.

O altă tehnică, în care s-a utilizat ca materie primă lutul, a fost cea a pereților de chirpici sau *lampaci*. Pentru aceasta, în forme patrulatere de lemn, se turna ceamur, se apăsa bine ca materia să fie cât mai densă și să nu rămână goluri., după care se scotea forma, se trecea prin apa și se umplea din nou. Acțiunea se repeta până la numărul necesar de chirpici. După ce se uscau, se zideau pereții, punându-se chirpici peste chirpici și legându-se între ei cu pastă de lut. Ramele pentru uși și ferestre se pregăteau din timp, ca la momentul potrivit să fie instalate, apoi construcția se desfășura mai departe. Această tehnică era mai avansată față de gardul de nuiele și pereții bătuți și permitea extinderea și modificarea construcției din punct de vedere al planului și elevației. Un exemplu de casă cu dimensiuni extinse și un generos pridvor de lemn putem vedea în Figura 1. În satele moldovenești, în perioada interbelică și în primele decenii de după război, această tehnică a fost majoritară în construcția caselor, în special în zona de nord.

3. Piatra ca material de construcție

Piatra, cu calități prioritare față de lemn și lut, dar mai dificilă în dobândire și prelucrare, cât și procurare, a avut o răspândire mai limitată. În Basarabia piatra a fost folosită în construcție cu o răspândire zonală ce cuprinde satele de pe malurile Nistrului (în special cursul de mijloc al râului), de asemenea și pe cursul inferior al Răutului, unde rocile de calcar au oferit un material durabil și ușor de prelucrat. În trecut piatra din aceste regiuni, fiind neprelucrată, se folosea mai des pentru temelie sau îngrădituri și mai rar pentru pereți. Doar în rare cazuri

peretele din apropierea cuptorului se construia din piatră, ca măsură de protecție contra incendiilor. Piatra se mai folosea și pentru temelia caselor.

Figura 2. Casă din zona Orheiului, cu galerie din piatră

De la începutul secolului al XX-lea, odată cu apariția unor șantiere mecanizate de extragere și prelucrare a pietrei, acest material se folosea mai pe larg pentru zidirea pereților, fiind utilizate blocuri uniforme cu suprafețele finisate. În perioada postbelică aria de răspândire a construcțiilor de piatră s-a lărgit, depășind cu mult limitele zonale inițiale.

Cea mai spectaculoasă desfășurare a construcțiilor de piatră pe teritoriul Moldovei o întâlnim în zona Orheiului unde, sub mâna stăruitoare a meșterului, piatra capătă cele mai diverse forme, încadrate în mai multe elemente constructive: stâlpi pentru poartă, coloane la prispa sau galeria casei, piloni și fațade pentru gârliciul beciului sau hogaagul de pe acoperiș. Un frumos exemplu de astfel de casă cu galerie și coloane de piatră este prezentat în Figura 2. Formele și ornamentele sculptate, fiind subliniate de culoarea ce a intervenit activ după al doilea război mondial, creează o ambianță de un remarcabil efect decorative [3].

Concluzii

Deși Moldova, ca teritoriu, nu este o zonă întinsă, tehnicile de construcție au avut o răspândire variată și pestriță, folosind o gamă diversă de materiale și procedee. Casele țărănești, construite din materiale naturale, tradiționale – lut, lemn, erau calde iarna și răcoroase vara, oferind nu doar siguranța unui adăpost, ci și confortul termic, ambianța sănătoasă pentru cei care locuiau în ele.

În contextual tendințelor actuale de implementare a economiei verzi; de întoarcere la tradițiile arhitecturii populare, la materiale ecologice; de dezvoltare a turismului rural, este oportun să cunoaștem, să valorificăm tehnicile și materialele de construcție pe care le utilizau strămoșii noștri, pentru a răspunde provocărilor actuale.

BIBLIOGRAFIE

1. BUTURĂ, V. *Etnografia poporului roman*, Cluj-Napoca: Dacia, 1978.
2. Chestionarul *Casa*. În: Arhiva Bibliotecii Institutului de lingvistică. Cluj-Napoca.
3. МОИСЕЕНКО, З. *Архитектура сельских жилых домов Молдавии*, Кишинэу: Карта Молдовеняскэ, 1973.